

Krzysztof Wasielewski

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

 <https://orcid.org/0000-0003-1775-0011>

 krzwas@umk.pl

Magdalena Smak

Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy

 <https://orcid.org/0000-0002-9795-3136>

 m.smak@ibe.edu.pl

KSZTAŁTOWANIE OFERTY EDUKACYJNEJ PRZEZ PUBLICZNE UCZELNIE ZAWODOWE – PRZYCZYNY I ZRÓŻNICOWANIE

THE FORMATION OF THE EDUCATIONAL OFFER BY UNIVERSITIES OF APPLIED SCIENCES—DETERMINANTS AND DIFFERENTIATION

DOI: 10.24917/ycee.12311

Abstrakt: Celem niniejszego artykułu jest analiza procesu kształtowania oferty edukacyjnej przez publiczne uczelnie zawodowe w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem przyczyn stojących za podejmowanymi decyzjami. W opracowaniu podjęto próbę identyfikacji głównych czynników determinujących kierunki rozwoju oferty dydaktycznej oraz oceny ich wpływu na profil działalności uczelni. Zakres artykułu obejmuje analizę danych zastanych oraz wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami wybranych uczelni.

Słowa kluczowe: publiczne uczelnie zawodowe, oferta edukacyjna, funkcje uczelni zawodowych, uczelnie regionalne.

Abstract: The aim of this article is to analyze the process of shaping the educational offer by universities of applied sciences in Poland, with particular emphasis on the reasons behind the decisions being made. The study attempts to identify the main factors determining the directions of development of the educational offer and to assess their impact on the operational profile of UAS's. The scope of the article includes an analysis of secondary data and interviews conducted with representatives of selected universities.

Keywords: Universities of Applied Sciences, Educational Offer, Functions of Universities of Applied Sciences, Regional Universities.

Wprowadzenie

Dynamiczne przemiany społeczno-gospodarcze, demograficzne oraz technologiczne zachodzące w Polsce i na świecie wywierają istotny wpływ na funkcjonowanie szkolnictwa wyższego. Szczególnie publiczne uczelnie zawodowe (PUZ), jako instytucje o silnym zakorzenieniu regionalnym, stają wobec konieczności elastycznego reagowania na zmieniające się potrzeby rynku pracy, oczekiwania młodzieży i lokalnych społeczności oraz kierunki polityki edukacyjnej państwa. Kształtowanie oferty edukacyjnej staje się zatem jednym z kluczowych obszarów strategicznego zarządzania uczelnią, decydujących o jej pozycji konkurencyjnej, atrakcyjności dla kandydatów oraz zdolności do realizacji misji publicznej.

Oferta edukacyjna PUZ stanowi efekt złożonego procesu decyzyjnego, w którym ścierają się różnorodne uwarunkowania – zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne. Do czynników zewnętrznych należą m.in.: zapotrzebowanie rynku pracy, uwarunkowania demograficzne, lokalne strategie rozwoju oraz regulacje prawne dotyczące szkolnictwa wyższego. Z kolei czynniki wewnętrzne obejmują potencjał kadrowy i organizacyjny uczelni, profil dotychczasowej działalności dydaktycznej, a także aspiracje rozwojowe jednostki. Różnorodność tych determinant znajduje odzwierciedlenie w zróżnicowaniu kierunków studiów oferowanych przez poszczególne uczelnie zawodowe.

Celem niniejszego artykułu jest analiza procesu kształtowania oferty edukacyjnej przez publiczne uczelnie zawodowe w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem przyczyn stojących za podejmowanymi decyzjami oraz stopnia zróżnicowania między uczelniami. W opracowaniu podjęto próbę identyfikacji głównych czynników determinujących kierunki rozwoju oferty dydaktycznej oraz oceny ich wpływu na profil działalności PUZ. Zakres artykułu obejmuje analizę danych zastanych oraz wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami wybranych uczelni.

Specyfika sektora publicznych uczelni zawodowych i realizowane przez nie funkcje

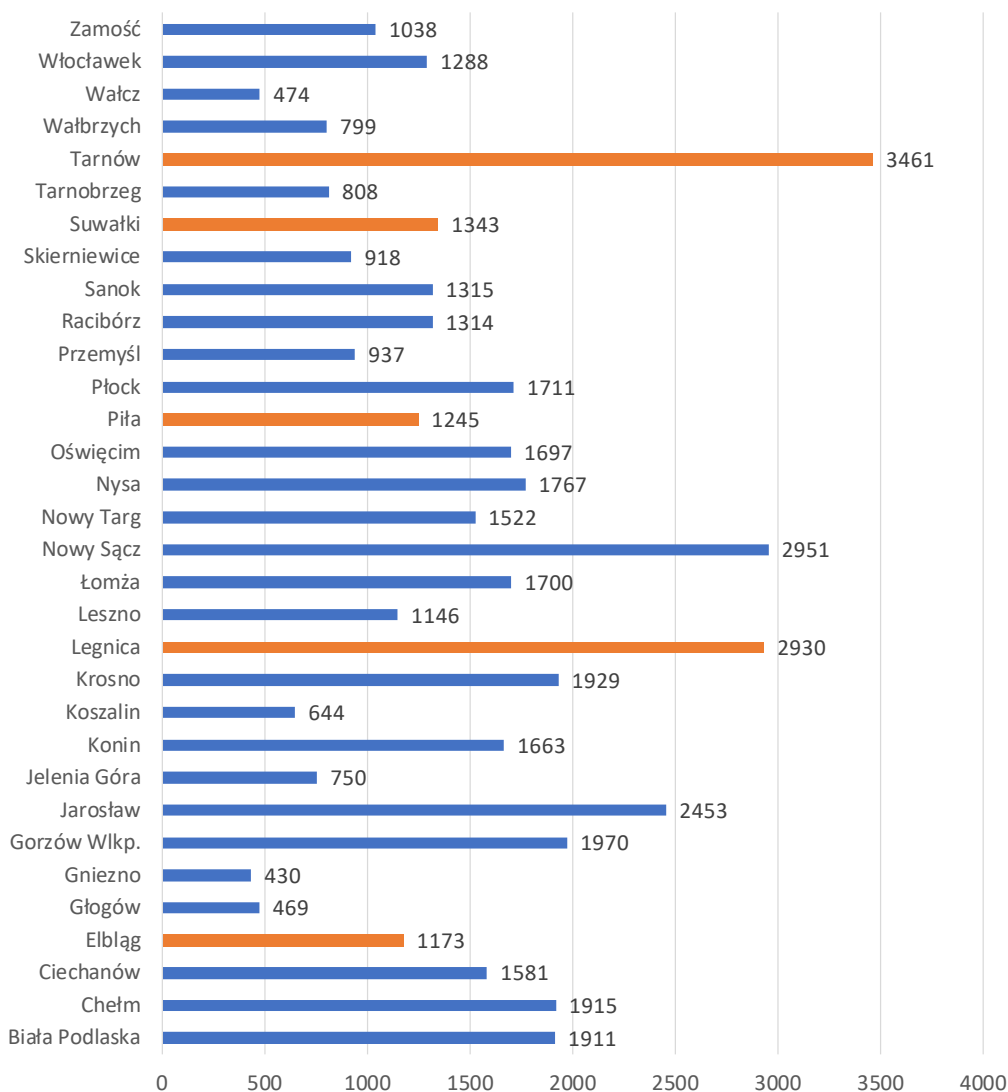
Publiczne uczelnie zawodowe stanowią stosunkowo niewielki, lecz społecznie i przestrzennie istotny segment polskiego systemu szkolnictwa wyższego. Ich geneza, funkcje i rozwój wpisują się w szerszy kontekst przekształceń ustrojowych i gospodarczych po 1989 roku, zaś ich obecna sytuacja dostarcza cennych informacji na temat nierówności edukacyjnych, regionalnych deficytów rozwojowych oraz roli szkolnictwa wyższego w polityce publicznej (Wasielewski i in., 2024). Od momentu powołania dziewięciu pierwszych uczelni w 1998 roku, sektor dynamicznie się rozwijał – do 2001 roku liczba PUZ wzrosła do 20, a w roku 2009 osiągnęła maksimum – 36 uczelni. Na przestrzeni lat niektóre z tych instytucji zostały przekształcone w uczelnie akademickie, co obecnie (w 2025 roku) daje łączną liczbę 32 aktywnie działających PUZ.

W pierwszym roku działalności publiczne uczelnie zawodowe przyjęły niespełna 4000 studentów. Już w ciągu ośmiu lat liczba ta wzrosła 25-krotnie, osiągając w 2006 roku rekordowy poziom ponad 100 000 studentów. Tak spektakularny wzrost był w dużej mierze efektem jednoczesnego rozwoju infrastrukturalnego oraz demograficznego wyżu – a więc ogromnego popytu na kształcenie wyższe, którego klasyczne uczelnie akademickie nie były w stanie samodzielnie zaspokoić. PUZ, lokowane w mniejszych miastach i oferujące krótkie cykle kształcenia zawodowego, stały się dostępne i atrakcyjne dla szerokiej grupy społecznej, w szczególności młodzieży pochodzącej z peryferii społeczno-geograficznych kraju.

Uczelnie zawodowe są różnej wielkości. Najmniejsze spośród nich liczą mniej niż 500 studentów (Gniezno, Głogów, Wałcz). Największe są 6–7 razy większe – Tarnów (niemal 3500 studentów), Nowy Sącz i Legnica (około 3000 studentów – zob. wyk. 1). Nie ma większej prawidłowości

odnośnie relacji między wielkością ośrodka miejskiego a wielkością szkoły wyższej. Małe uczelnie znajdują się zarówno w mniejszych miastach (Wałcz), jak i większych (Wałbrzych). Podobnie większe uczelnie – lokują się zarówno w większych miejscowościach (Tarnów), jak i mniejszych (Jarosław). Wśród możliwych wyjaśnień tego fenomenu

wskazać można lokalizację uczelni (odległość wielkich ośrodków miejskich), obecność konkurencji (innych tego typu placówek) oraz bazę rekrutacyjną (liczbę osób w grupie wiekowej 19–24 lat w regionie oddziaływania uczelni). W przypadku instytucji szkolnictwa wyższego znaczenie mieć może kombinacja różnych elementów.

Wykres 1. Zróżnicowanie uczelni zawodowych (wg liczby studentów)¹

Źródło: Dane RADON. Stan na 2023 rok.

¹ Zestawienie nie obejmuje uczelni: w Kaliszu, w którym PWSZ przekształcił się w uniwersytet; w Opolu, gdzie zawodowa uczelnia medyczna weszła w skład Uniwersytetu Opolskiego; w Grudziądzu, gdzie uczelnia dopiero niedawno została utworzona; Wyższej Szkoły Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie (od 2018) oraz Wyższej Szkoły Straży Granicznej w Koszalinie (od 2023 roku), które posiadają status publicznych uczelni zawodowych.

Od 2006 roku liczba studentów PUZ zaczęła jednak systematycznie maleć. W 2023 roku kształciło się w nich jedynie 43 600 osób, co oznacza spadek o 56,4% w stosunku do roku 2006. Jest to najbardziej znacząca redukcja spośród wszystkich segmentów szkolnictwa wyższego w Polsce. Tendencja ta wynika przede wszystkim z niżu demograficznego, ale także z rosnącej konkurencji ze strony uczelni akademickich i niepublicznych, które z biegiem lat rozszerzyły swoją ofertę edukacyjną również na mniejsze miasta. Niemniej PUZ pozostają miejscem nauki w przeważającej mierze dla studentów studiujących stacjonarnie (87,3%) i dla kobiet, które stanowią 61,5% ogółu studiujących w tych instytucjach – jest to drugi najwyższy odsetek w skali całego sektora szkolnictwa wyższego (RAD-on, 2025).

W szerszej perspektywie sektor publicznych uczelni zawodowych jest marginalny: obecnie studiuje w nim zaledwie 3,5% ogółu studentów w Polsce (dla porównania – w roku 2006 było to 5,2%) (RAD-on, 2025). Jednakże jego znaczenie należy oceniać nie tyle przez pryzmat statystycznego udziału, ile funkcji społeczno-edukacyjnej, którą pełni. Wszystkie PUZ usytuowane są poza największymi aglomeracjami – 26 spośród nich znajduje się w miastach liczących do 100 000 mieszkańców, a kolejne 6 w miastach, których populacja nie przekracza 125 000. Wybór takich lokalizacji był świadomy i systemowy – od początku przyjęto, że PUZ mają być odpowiedź na deficyty edukacyjne i przestrzenne oraz umożliwić zdobycie wyższego wykształcenia młodzieży z mniejszych miast i wsi, dla której studia w dużych ośrodkach miejskich były często poza zasięgiem – zarówno geograficznie, jak i finansowo. Istnienie tych uczelni przyczyniło się tym samym do częściowego zniwelowania barier w dostępie do szkolnictwa wyższego i poszerzenia pola inkluzji edukacyjnej w kraju (zob. Kowalska, 2013; Wasielewski i in., 2024).

O szczególnej roli społecznej PUZ świadczy również ich lokalizacja w regionach problemowych – obszarach depopulacyjnych, peryferyjnych

gospodarczo i o słabym kapitale ludzkim. Według danych z 2025 roku aż 19 z 32 publicznych uczelni zawodowych funkcjonuje na tzw. „pustyniach edukacyjnych” – w regionach, gdzie brak jest innych uczelni wyższych. W kolejnych 13 przypadkach współistnieją one z nielicznymi instytucjami prywatnymi lub z jedną uczelnią akademicką, najczęściej o ograniczonym zasięgu. W 10 spośród 15 takich ośrodków PUZ odgrywają dominującą rolę pod względem liczby studentów, będąc nierzadko jedyną realną opcją dla młodzieży z regionu. Funkcjonowanie tych uczelni ma zatem wymiar nie tylko edukacyjny, ale także społeczny i symboliczny – stają się one instytucjami o kluczowym znaczeniu dla lokalnej tożsamości, mobilności społecznej i rozwoju kapitału ludzkiego. Wynika to przede wszystkim z faktu ich silnego wzajemnego związku z regionalnym rynkiem pracy. Po pierwsze, publiczne uczelnie zawodowe elastycznie kształtują swoją ofertę edukacyjną (prowadzone i uruchamiane kierunki studiów) w zależności od potrzeb zgłaszanych przez regionalny rynek pracy, jak i zainteresowań młodzieży maturalnej. Po drugie, pracodawcy zatrudniają absolwentów publicznych uczelni zawodowych, zatrzymując ich w regionie i kształtując pozytywny wizerunek uczelni (zob. Rybkowski i Kędzierski, 2017; Wasielewski i in., 2024; Wasielewski i Smak, 2026; Zimny, 2017).

Metodologia

Niniejszy artykuł został przygotowany w oparciu o dwa źródła danych. Pierwszym z nich są źródła zastane (analizy *desk research*). Wykorzystano w nich m.in. dane nt. publicznych uczelni zawodowych, dostępne w bazie RAD-on oraz opracowania poświęcone publicznym uczelniom zawodowym. Drugim źródłem prezentowanych danych są wywiady ustrukturyzowane z przedstawicielami publicznych uczelni zawodowych. Badaniem objętych zostało 5 celowo wybranych publicznych uczelni zawodowych. Były to: Collegium

Witelona Uczelnia Państwowa w Legnicy, Akademia Nauk Stosowanych w Elblągu, Akademia Tarnowska, Publiczna Uczelnia Zawodowa im. prof. Edwarda Szczepanika w Suwałkach oraz Akademia Nauk Stosowanych w Pile. Główne kryteria doboru uczelni to: a) rozproszenie terytorialne – analizowane uczelnie zlokalizowane są w różnych regionach (województwach) Polski, b) wielkość – uczelnie reprezentują spektrum od najmniejszych (Piła) do największych (Legnica), biorąc pod uwagę liczbę studentów, oraz c) zróżnicowanie formalne uwzględniające akademicki (Tarnów) bądź zawodowy (Suwałki) charakter (status) uczelni. Wywiady przeprowadzono online z wykorzystaniem platformy Teams. Przedmiotem wywiadu była analiza, m.in.: sposobu tworzenia oferty edukacyjnej, adresatów oferty

edukacyjnej, zmian w ofercie w ujęciu czasowym czy oferty w kontekście regionalnego rynku pracy.

Wyniki

Spośród wszystkich uczelni zawodowych te w Pile, Elblągu i Suwałkach należą do uczelni średniej wielkości. Z kolei uczelnie w Tarnowie i Legnicy są uczelniami największymi (zob. wyk. 1). Liczba studentów ANS w Pile, ANS w Elblągu oraz PUZ w Suwałkach jest od 2019 roku względnie stabilna i wynosi – 1000–1300 studentów. Akademia Tarnowska od 2021 notuje wyraźny spadek liczby studentów, a Collegium Witelona w Legnicy od 2019 roku notuje dynamiczny wzrost liczby studentów (zob. tab. 1).

Tabela 1.

Dynamika zmian liczby studentów w wybranych uczelniach zawodowych

Uczelnia	2019	2020	2021	2022	2023
ANS w Pile	1203	1270	1350	1309	1245
Akademia Tarnowska	3778	3761	3858	b.d.	3461
ANS w Elblągu	1279	1186	1064	998	1173
Collegium Witelona w Legnicy	2372	2452	2536	2549	2930
PUZ w Suwałkach	1307	1257	1252	1249	1343

Źródło: RAD-on.

Zmiany w liczbie studentów najbardziej widoczne są w przypadku studiów niestacjonarnych. Wszystkie uczelnie tej formy kształcenia zanotowały od 2019 roku wyraźny spadek liczby studentów. Najbardziej znaczący miał miejsce w Legnicy, w której liczba osób kształcących się na studiach niestacjonarnych zmniejszyła się z 872 – w 2019 roku – do 195 w roku 2023, a także w PUZ w Suwałkach, który pomiędzy 2019 a 2023 rokiem utracił wszystkich swoich studentów niestacjonarnych (433 studentów w 2019 roku, o studentów w 2023 roku). W przypadku tych dwóch uczelni, wraz z równoczesnym spadkiem liczby

studentów kształcących się na studiach niestacjonarnych, nastąpił wzrost liczby studentów na studiach stacjonarnych. W przypadku szkoły wyższej z Legnicy – z 1500 studentów w 2019 roku do 2735 studentów w 2023 (aż o 82%), w przypadku uczelni z Suwałk – z 874 studentów stacjonarnych w 2019 roku do 1343 w 2023 (a więc o 54%) (zob. RAD-on, 2025).

Zwiększenie liczby studentów to również konsekwencja ewolucji oferty kształceniowej, która znajduje się na danej uczelni (zob. Wasielewski i Smak, 2026). Analizowane uczelnie zawodowe cechuje odmienna polityka odnośnie do liczby

oferowanych maturzystom kierunków studiów. Największa uczelnia zawodowa w Polsce – Akademia Tarnowska oferuje najobszerniejszą liczbę kierunków studiów (40). Większość z nich to kierunki oferowane tylko w trybie stacjonarnym (22), znaczna część to kierunki zarówno w trybie stacjonarnym, jak i niestacjonarnym, tylko jeden kierunek jest wyłącznie w trybie niestacjonarnym. Collegium Witelona w Legnicy to jedna z największych uczelni zawodowych w Polsce – oferuje łącznie 26 kierunków studiów (11 w trybie stacjonarnym, a 15 zarówno w trybie stacjonarnym, jak i niestacjonarnym). Te dwie uczelnie charakteryzuje wyraźnie większa – aniżeli

w pozostałych analizowanych uczelniach – oferta kierunków na studiach niestacjonarnych. Ma to przełożenie na liczbę studentów uczących się w tym trybie. Z kolei uczelnia w Suwałkach nie prowadzi w ogóle kształcenia w trybie niestacjonarnym, a szkoła wyższa w Pile prowadzi zaledwie dwa kierunki zarówno stacjonarnie, jak i niestacjonarnie. Uczelnie duże (Tarnów i Legnica) cechuje obecność w ofercie znacznej liczby niestacjonarnych kierunków kształcenia. Uczelnie mniejsze (Elbląg, Piła, Suwałki) charakteryzują się z kolei marginalnym udziałem kierunków kształcenia prowadzonych niestacjonarnie (zob. tab. 2).

Tabela 2.

Liczba kierunków studiów oferowanych w wybranych uczelniach zawodowych

Liczba kierunków studiów	ANS w Elblągu	Collegium Witelona w Legnicy	ANS w Pile	PUZ w Suwałkach	Akademia Tarnowska
Studia stacjonarne	10	11	14	21	22
Studia niestacjonarne	–	–	–	–	1
Oba tryby	5	15	2	–	16
Nieokreślony	–	–	2	–	1
łącznie	15	26	18	21	40

Źródło: RAD-on.

Tabela 3.

Liczba kierunków studiów prowadzonych na różnych poziomach w wybranych uczelniach zawodowych

Liczba kierunków studiów	ANS w Elblągu	Collegium Witelona w Legnicy	ANS w Pile	PUZ w Suwałkach	Akademia Tarnowska w Tarnowie
Studia I stopnia	10	13	13	14	28
Studia II stopnia	3	6	3	6	8
Studia jednolite magisterskie	2	7	2	1	4
łącznie	15	26	18	21	40

Źródło: RAD-on.

Większość oferowanych/prowadzonych przez uczelnie zawodowe kierunków studiów to kierunki na studiach I stopnia. Każda z uczelni oferuje

też kształcenie na studiach II stopnia oraz studiach jednolitych magisterskich (dane RAD-on za 2023 rok). Zwraca uwagę wyraźnie większa

liczba kierunków studiów jednolitych magisterskich w przypadku uczelni w Legnicy – aż 7, większa uczelnia z Tarnowa ma ich „zaledwie” 4, zaś uczelnie mniejsze po 1–2. Źródła takiego zróżnicowania należy szukać: po pierwsze, w początkach uczelni, które, tworząc swoją ofertę, bazowały na dostępnych na rynku zasobach kadrowych (bądź uczelniach, na bazie których powstały, bądź pobliskich uczelniach publicznych, które stanowiły źródło kadr), po drugie, w aspiracji władz uczelni, które różnicowały ofertę dydaktyczną w związku ze społecznymi oczekiwaniami (np. uczelnia zawodowa w Tarnowie, która kilka lat wcześniej rozpoczęła proces przekształceń w kierunku uczelni akademickiej), po trzecie, w konieczności dostosowania oferty do zmian prawnych (wspominana wcześniej konieczność zmiany poziomu studiów z licencjackich na jednolite magisterskie bądź ich likwidacja) lub do oczekiwań młodzieży i/lub rynku pracy (*casus* kierunku psychologia i pielęgniarstwo).

Zmiany w liczbie studentów są związane przede wszystkim ze zmniejszającą się rekrutacją na studia I stopnia. Największą stratę studentów I stopnia w latach 2019–2023 odnotowała uczelnia w Tarnowie – aż 31%, w Elblągu – 23%, w Suwałkach – 15%, a najmniej w Legnicy – 5% i Pile – 9%. Trend ten jest konsekwencją trzech niezależnych od siebie czynników. Po pierwsze, niżu demograficznego, który radykalnie zmniejsza podstawę rekrutacyjną uczelni w całej Polsce. Po drugie, zmniejszających się aspiracji edukacyjnych współczesnej młodzieży (*en block*). Po trzecie, zmian w prawie, które zmieniły długość trwania niektórych kierunków studiów – należą do nich m.in.: pedagogika przedszkolna, pedagogika wczesnoszkolna, pedagogika specjalna, analityka medyczna czy fizjoterapia, które od roku akademickiego 2019/2020 muszą być realizowane jako jednolite studia magisterskie, trwające 5 lat. Sytuacja ta dla niektórych uczelni okazała się nie lada wyzwaniem. Na problem ten zwraca uwagę, m.in. przedstawiciel ANS w Elblągu:

Zmiana legislacyjna sprawiająca, że te studia (pedagogika specjalna – K.W.) stały się jednolite pięcioletnie doprowadziła do tego, że kształcenie się załamało. [...] Kiedy to było kształcenie 3–3,5-letnie, to jeszcze młodzi ludzie jakoś decydowali się na podejmowanie tych studiów. A w tym momencie, mimo że rynek jest rozeznany, zapotrzebowanie jest olbrzymie i rosnące, to kształcić zaprzestaliśmy (ANS w Elblągu).

Okazuje się, że pewne remedium na tę sytuację stanowią studia II stopnia oraz studia jednolite magisterskie, które zapełniają w znacznej części deficyty pojawiające się na studiach I stopnia. Biorąc pod uwagę studia jednolite magisterskie, znacząca dynamika widoczna jest w przypadku uczelni z Tarnowa i Legnicy. Akademia Tarnowska – w analizowanym okresie 2019–2023 – zwiększyła liczbę studiujących na studiach jednolitych magisterskich o 326%, Collegium Witelona – aż o 377%. Ma to swoje odzwierciedlenie w liczbie oferowanych kierunków studiów na tym poziomie (zob. tab. 3). W przypadku uczelni w Tarnowie, mającej obecnie status uczelni akademickiej, znaczenie ma również budowanie oferty opartej o kierunki definiowane (formalnie i symbolicznie) właśnie jako akademickie (np. prawo).

Analiza danych pochodzących z bazy RAD-on (zob. tab. 4) dotyczących rekrutacji na wybrane uczelnie zawodowe pokazuje, że borykają się one z problemem naboru na studia wyższe, co – jak już wspomniano – jest spowodowane czynnikami niezależnymi od nich (m.in. wpływ na to mają: niż demograficzny, spadające aspiracje edukacyjne młodzieży, konkurencja). Liczba kandydatów przypadających na 1 miejsce na wszystkie typy studiów w uczelniach w Legnicy oraz Pile ledwie przekracza 1. Oznacza to *de facto* przyjmowanie wszystkich, którzy się zgłoszą na studia. Niewiele lepiej jest w przypadku uczelni w Tarnowie, Suwałkach i Elblągu, gdzie wskaźnik ten wynosi 1,5–1,6. Interpretując te wskaźniki, należy zwrócić uwagę, że „na korzyść” uczelni zawodowych działać może fakt, iż studenci tych

placówek – ze względu na ich profil zawodowy i specyfikę charakterystyk społecznych (są to zazwyczaj studenci pracujący, często w wieku nietradycyjnym – 30+, „postudenckim”) – wybierają edukację w bardziej świadomy sposób, jako element niezbędny podwyższania kwalifikacji zawodowych potrzebnych w miejscu pracy

i/lub jako element realizowania odłożonych (z różnych powodów) aspiracji edukacyjnych. Nie ma większych różnic pomiędzy formą, poziomem studiów a wskaźnikiem selekcyjności w przyjęciu na studia. Również płeć nie jest czynnikiem wpływającym na selekcyjność w procesie rekrutacji.

Tabela 4.

Liczba osób ogółem (na wszystkie typy studiów) kandydujących i przyjętych w roku akad. 2023/2024

Uczelnia	Akademia Tarnowska	Collegium Witelona w Legnicy	PUZ w Suwałkach	ANS w Elblągu	ANS w Pile
Liczba osób kandydujących	2403	1837	951	892	673
Liczba osób przyjętych	1571	1541	638	566	585
Liczba osób kandydujących przypadających na 1 miejsce (wskaźnik selekcyjności)	1,5	1,2	1,5	1,6	1,2

Źródło: RAD-on.

Przy analizie oferty studiów stacjonarnych prowadzonych przez wybrane uczelnie zawodowe zwraca uwagę zróżnicowane podejście do kształcenia na poziomie I i II stopnia. Placówki w Elblągu i Pile oferują studentom niewielką liczbę kierunków studiów stacjonarnych magisterskich (bądź wcale, jak w przypadku Legnicy). Jeżeli te kierunki powstają, są zazwyczaj prostą, bezpośrednią kontynuacją kierunków studiów prowadzonych na I stopniu. Podobny model funkcjonuje w suwalskiej uczelni, choć tam oferta kształcenia magisterskiego jest wyraźnie bogatsza. Na tle pozostałych wyróżnia się Akademia Tarnowska, której propozycja programowa na poziomie II stopnia jest nie tylko szeroka, lecz także bardziej zróżnicowana tematycznie. Oferowane kierunki wydają się adresowane do absolwentów różnych specjalności I stopnia. Przykładowo, studia magisterskie na kierunku grafika projektowa mogą być kontynuacją studiów na kierunkach grafika lub wzornictwo, natomiast kierunek technologia chemiczna prawdopodobnie przyciąga absolwentów takich dziedzin, jak chemia czy technologia i zarządzanie produkcją. Oferta stacjonarnych studiów

jednolitych magisterskich jest przede wszystkim odzwierciedleniem wspomnianych wcześniej zmian przepisów prawnych zmieniających kształcenie na niektórych kierunkach z licencjackiego na magisterskie. Uczelnie zawodowe oferują zatem kształcenie stacjonarne na kierunkach pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna (Elbląg, Piła, Suwałki i Tarnów) oraz fizjoterapia (Legnica, Piła, Tarnów). Ponadto szkoły wyższe w Legnicy i Tarnowie oferują kształcenie na kierunku prawo, uczelnia w Elblągu na kierunku psychologia. Akademia Tarnowska uruchomiła również kształcenie na kierunku lekarskim.

We wszystkich analizowanych uczelniach wśród najbardziej popularnych kierunków studiów wskazywane są: psychologia, informatyka i kierunki około-medyczne (np. pielęgniarstwo czy fizjoterapia). O ich popularności decyduje kilka czynników. Są to: po pierwsze, zapotrzebowanie na daną profesję i kwalifikacje na rynku pracy, po drugie, wysokość wynagrodzenia, które rynek pracy oferuje absolwentom danego kierunku studiów, po trzecie, szansa na stabilność zatrudnienia w danej branży.

Tak jak w każdym aspekcie życia i funkcjonowania, po pierwsze, pieniądze, to świetnie pokazuje przykład tych kierunków medycznych, szczególnie pielęgniarstwa, gdzie zauważyliśmy wzrost wynagrodzeń w tym sektorze. Po drugie, starzejąca się kadra, czyli wśród pielęgniarek widać wyraźnie zmiany pokoleniowe (PUZ w Suwałkach).

[...] obecnie wzrosło zapotrzebowanie na absolwentów kierunku psychologia. Mamy wymogi, również w szkołach. Ten psycholog powinien być właściwie w każdej placówce. A ponadto zawsze też jest pewna moda (ANS w Elblągu).

Natomiast jeżeli chodzi o kierunek, informatyka [...] to jeden z takich zawodów, który w opinii publicznej był jednym z najbardziej dochodowych. No więc część studentów przychodzi z pasji, bo faktycznie lubią programować czy interesuje ich szeroko pojęta informatyka, część tak na chłodno, racjonalnie jako zawód, który ma jakąś perspektywę stabilności zawodowej, przyzwoitych zarobków (Collegium Witelona w Legnicy).

Dużo bardziej zróżnicowane są kierunki studiów wskazywane jako najmniej popularne. Są to m.in.: prawo, kierunki techniczne, filologie. Odmienne są też przyczyny braku popularności wskazywanych kierunków studiów. Są wśród nich: a) trendy makrospołeczne – brak zainteresowania określonymi kwalifikacjami czy kierunkami przez młodzież (lub brak mody na nie), a także brak sprecyzowanych zainteresowań, b) uwarunkowania strukturalne (m.in. edukacyjne) – trudność kierunków technicznych wynikająca z konieczności nauki zaawansowanej matematyki czy fizyki, pogłębiania niskim poziomem nauczania tych przedmiotów w szkołach średnich, c) konkurencja dużych ośrodków (akademickich i miejskich), które odciągają potencjalnych studentów nawet od najlepiej przygotowanego programu studiów.

Poza oczywistą konsekwencją braku popularności określonego kierunku studiów, czyli niemożliwości jego uruchomienia i trudności z tym związanych, pojawiają się też te mniej oczywiste. Jedną z nich jest częsta rezygnacja ze studiów w trakcie trwania roku akademickiego

młodzieży, która nie ma sprecyzowanych planów edukacyjnych (i życiowych). Podjęcie przez nią studiów na kierunku wybranym pod wpływem impulsu, emocji bądź mody okazuje się później decyzją nietrafioną i zostaje przez nią ocenione jako błąd, co prowadzi do rezygnacji z dalszego kształcenia lub do rozpoczęcia nowego kierunku, niekiedy także na innej uczelni.

Moda... ale też wiele tych młodych osób nie jest zdecydowana, na przykład jednocześnie składają na budownictwo i na pielęgniarstwo... ale to widać, że to są osoby totalnie niezorientowane jeszcze czego chcą w życiu i potem niestety jest ten *drop-out* (ANS w Pile).

Kierunkiem, który nas bardzo zawiódł, a kosztował nas jednak sporo wysiłku i rozeznanie rynku pokazywało, że jest on bardzo potrzebny była inżynieria środowiskowa. [...] Po prostu jednak trudno było tych młodych ludzi tutaj w znacznej liczbie zebrać... nie potrafiłszy, jakby ich tutaj zachęcić w dostatecznej liczbie, żeby u nas podjęli te studia... niestety kandydat decyduje, mimo że rynek jakby wskazuje duże zapotrzebowanie... (ANS w Elblągu).

Konkluzje

Publiczne uczelnie zawodowe wydają się być fenomenem w krajobrazie polskiego szkolnictwa wyższego. Stanowią najmniejszy segment w tym sektorze, ale ze względu na pełnione funkcje, bardzo ważny. Ich usytuowanie – w regionach spauperyzowanych i peryferyjnych – przyczynia się do zwiększenia dostępu młodzieży z obszarów wiejskich do szkolnictwa wyższego. Z kolei ich sprofilowanie zawodowe umożliwia młodzieży pozyskanie kompetencji istotnych na regionalnym rynku pracy, którego rozwój (jak i całego regionu) jest znacząco zależny od tego, czy absolwenci PUZ pozostaną w regionie i zasilą rynek pracy (Augustyniak, 2015; Pyra, 2020; Zimny, 2017).

Ze względu na tę specyfikę sektor PUZ dotyka znacznie bardziej, aniżeli wielkomiejskie uczelnie akademickie, szereg problemów mających charakter

niezależny od uczelni: negatywne trendy demograficzne, które ograniczają możliwości rekrutacyjne, liczne zmiany prawne czy finansowanie, które jest uzależnione od algorytmu ministerialnego (Antonowicz i in., 2025; Wasielewski i in., 2024). W konsekwencji sektor jest mocno niestabilny, do czego przyczyniają się: podatność na trendy demograficzne, regionalne zawirowania polityczne, presja ekonomiczna czy kaprysy rektorów. Nie dziwi zatem wzrastająca pokusa stania się uczelnią akademicką, z czego korzystają kolejne uczelnie tego typu (m.in. w Kaliszu, Tarnowie, Białej Podlaskiej czy Łomży). Publiczne uczelnie zawodowe, aby przetrwać w dotychczasowym formacie, przede wszystkim muszą zaakceptować swoją rolę i nałożone na nie przez ustawodawcę funkcje, muszą także sprawnie i elastycznie reagować na potrzeby regionalnego rynku pracy i zmieniające się oczekiwania młodzieży. Wyniki niniejszych analiz pokazują, że instytucje te realizują je znakomicie, co jest warunkiem koniecznym dla ich dalszego funkcjonowania.

Podziękowania

Gromadzenie danych i część analiz zawartych w tekście finansowano z projektu „Wspieranie dalszego rozwoju Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji w Polsce (ZSK 6)”, FERS.01.08-IP.05-0001/23, realizowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy.

Artykuł powstał dzięki wsparciu finansowemu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programu Nauka dla Społeczeństwa, Grant NdS/547984/2022/2022 „Publiczne uczelnie zawodowe – pełnione funkcje, instytucjonalne napięcia i systemowe wyzwania”.

Bibliografia

- Antonowicz, D., Kohtamäki, V., Domalewski, J., & Leja, K.W. (2025). Who Pays the Piper, Calls the Tune An Analysis of Funding Formula Designs for Universities of Applied Sciences: Insights from Finland and Poland. *Higher Education Policy*. <https://doi.org/10.1057/s41307-025-00406-2>
- Augustyniak, J. (2015). Rola i znaczenie Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych w procesie rozwoju regionu. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 393, 193–201.
- Kowalska, E. (2013). *Zmiana w szkolnictwie wyższym. Studium przypadków*. Impuls.
- Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa (2025). *RAD-on – System informacji o szkolnictwie wyższym i nauce*. Pobrano z: <https://radon.nauka.gov.pl> (dostęp: 21.10.2025).
- Pyra, M. (2020). *Oddziaływanie Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych na rozwój lokalny w regionie lubuskim*. Wydawnictwo Szkoły Zawodowej im. Jana Pawła II.
- Rybkowski, R., Kędzierski, M. (2017). *Zawodówki: reaktywacja. Rola wyższych szkół zawodowych w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski. Raport*. Centrum Analiz Klubu Jagiellońskiego.
- Wasielewski, K., Antonowicz, D., Domalewski, J., Jaworska, M. (2024). Zagubiona tożsamość? Publiczne uczelnie zawodowe w Polsce. *Nauka*, 3, 55–84.
- Wasielewski, K., Smak, M. (2026). Ewolucja oferty edukacyjnej Publicznych Uczelni Zawodowych i sposoby jej tworzenia. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, 1 (złożony maszynopis).
- Zimny, A. (2017). *Publiczne uczelnie zawodowe w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce*. CeDeWu.